

Kırsal Alan Planlama Stratejileri: Kastamonu Gemiciler Köyü

Binnur Buşra ÇAKIROĞLU^{1*}, Sevgi ÖZTÜRK²

¹ Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 37210, KASTAMONU

² Kastamonu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 37210, KASTAMONU

Öz

Kırsal alanlar, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu, üretimin genellikle tarım ve hayvancılığa dayandığı alanlardır. Son dönemlerde kırsal alan planlamasının yeterince önemsenmemesi ve bu alanlar için alınan birçok yanlış karar neticesinde, kırsal alanlardaki nüfus giderek azalmaya başlamıştır.

“Kırsal Alan Planlaması: Gemiciler Köyü” yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünden uyarlanan bu çalışma, mevcut veriler ve Gemiciler köyü yöre halkı ile yapılan anket çalışması sonucu elde edilen verilere dayanarak hazırlanmıştır. 78 kişiye uygulanan anket çalışması SPSS Statistics 20 programı yardımıyla sıklık, yüzde, standart sapma, ortalama değerler ve T-Testi ile değerlendirilmiştir. Çevre tahribatı, yüksek katlı yapılar ile geleneksel mimaride yaşanan uyumsuzluk, doğal ve kültürel kaynakların yeterince değerlendirilememesi alana özel sorunlar olarak belirlenmiş olup, deniz turizmi ile tarımsal, hayvansal ve endüstriyel ürün potansiyelinin değerlendirilerek ekonominin canlandırılması faktörleri ise alanın olanakları olarak tespit edilmiştir. Belirlenen bu sorun ve olanaklar neticesinde alana yönelik stratejiler geliştirilmiş olup, bu stratejilerin mekânsal dağılımı gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gemiciler Köyü-Türkiye, kırsal alan, kırsal alan planlaması, strateji, anket.

Rural Area Planning Strategies: Kastamonu (Turkey) Gemiciler Village

Abstract

Rural areas are defined as areas where the population density is low and production is based on economic agriculture and animal husbandry. As a result of the insufficient importance of rural planning and the many wrong decisions taken for these areas, the population in rural areas has started to decrease gradually.

This study, which includes a part of the “Rural Area Planning: Gemiciler Village” master thesis, has been prepared based on the existing data and the data obtained as a result of the survey conducted with the local people of Gemiciler village. With the help of SPSS Statistics 20 program, the survey study applied to 78 people was evaluated with frequency, percentage, standard deviation, mean values and T-Test. Environmental damage, high-rise buildings and incompatibility in traditional architecture, inability to use natural and cultural resources sufficiently were identified as area-specific problems, and the factors that revive the economy by evaluating the potential of marine tourism and agricultural, animal and industrial products were identified as the possibilities of the area. As a result of these identified problems and possibilities, field strategies were developed and their spatial distribution was shown.

Keywords: Gemiciler Village-Turkey, rural areas, rural planning, strategy, survey.

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Binnur Buşra ÇAKIROĞLU; Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 37210, Kastamonu-Türkiye. Tel: +90 (366) 280 2928, E-mail: busrabinnur1995@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6858-8494

Geliş (Received) : 18.03.2020
Kabul (Accepted) : 22.06.2020
Basım (Published) : 15.08.2020

1. Giriş

Kırsal alanlar için genel olarak yapılan tanımlar, buldukları toplumun değer yargılarını yansıtacak biçimde, ülkelerin gelişim stratejilerinin ve idari yapılarının bir parçası olarak ortaya konulduğu görülmektedir. Fakat kırsal alanların barındırdığı kültürel, sosyal, demografik, ekonomik ve mekânsal çeşitliliğin zaman içinde değişen koşullarla birlikte yeni anlamlar kazanması, kesin bir kırsal alan tanımı yapılmasını zorlaştırmaktadır (Erdem, 2012).

Keleş (1996)'e göre kırsal alanlar, genellikle ekonomisinin tarıma dayanması, geniş aile yapısının bulunması, yüz yüze komşuluk ilişkilerinin güçlü olması gibi özellikleri ile kentsel alanlardan ayrılan yerleşimlerdir.

Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) (2003)'ne göre ise dört temel kırsallık göstergesi bulunmaktadır. Bunlar;

1. Nüfus ve göç,
2. İktisadi yapı ve performans,
3. Yaşam kalitesi ve eşitlik,
4. Çevre ve sürdürülebilirliktir.

Günümüzde kentlerde yaşayan insanların dönemsel ya da kalıcı olarak yerleştikleri köyler, oldukça fazla sayılara ulaşmıştır (Arıca vd., 2019). Bu durum, kırsal alanların önemli yapısal problemleri olmasına rağmen insanlar için vazgeçilmez olduklarını göstermekte olup, bu alanların planlamadaki yerini ve önemini vurgulamaktadır (Dirik, 2005; Eminağaoğlu, 2006; Küçüköğül, 2017; Li, vd., 2018).

Türkiye'de 1980'lerden itibaren kentleşme hareketlerinin hızlanmasıyla, kentsel alanların planlama çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmiş ve kırsal alan planlanması yeterince önemsenmemiştir (Çevik ve Eminağaoğlu, 2007). Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kırsal alanların mekânsal gelişmesine yönelik bir takım yasal çerçeveler oluşturulmuştur. 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu, atılan adımların ilklerinden olması ve halen uygulanan bir kanun olması sebebiyle, önem taşımaktadır. 1960 yılında Avrupa Topluluğu'nun kurulmasıyla, tarım sektöründe verim düşüklüğü ve üretim eksikliğinin önüne geçmek için ortak tarım politikaları üretme çalışmalarına başlanmıştır (Küçüköğül, 2017). 1963 yılında Türkiye'nin planlı döneme geçmesi ile ülke kalkınma planları hazırlanmıştır. Bu planlarda kırsal alanlara ilişkin stratejiler geliştirilmiştir. Kırsalın planlamaya dair sorunları tam olarak çözülememişken, 2012 yılında çıkarılan Büyükşehir Kanunu ile köyler mahalle statüsüne geçmiş ve büyükşehir sınırları içerisindeki kırsal alanlara kent anlayışı yaklaşımı ile İmar Planları hazırlanmıştır.

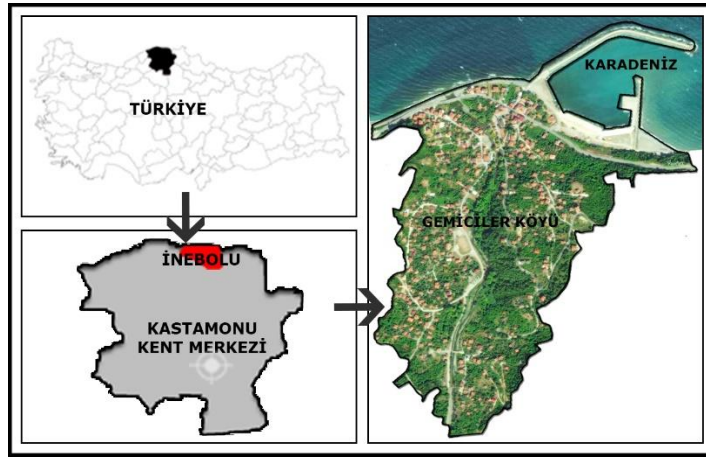
Çalışmada, Kastamonu İnebolu ilçesine bağlı Gemiciler Köyü için köy yaşantısının devamlılığını sağlayan, geleneksel dokunun ve kültürel mirasın korunmasını destekleyen, azalan yerel nüfusun önüne geçilmesine yönelik tedbirler içeren ve köye özgü özellikleri ön plana çıkaran kırsal alan planlama stratejileri ortaya koymak amaçlanmaktadır.

2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

Çalışma alanı Kastamonu ili İnebolu ilçesine bağlı Gemiciler Köyü'dür. Çalışmada öncelikle kırsal alan planlama yaklaşımına ilişkin makale, tez ve ilgili literatür kaynakları taranmıştır. Kastamonu İl Özel İdaresi, İnebolu İlçe Özel İdaresi, Kastamonu Üniversitesi, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, Türkiye İstatistik Kurumu gibi çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilen rapor, harita, sayısal veriler ile sahada elde edilen sözlü ve yazılı kaynaklar, alana yönelik hazırlanan analizlerde kullanılmıştır.

Gemiciler Köyü Kastamonu ilinin kuzeyinde olup, Karadeniz'in kıyısında bulunan İnebolu ilçesine bağlı ve ilçenin doğusunda yer alan bir köydür. Karadeniz kıyısı ve Gemiciler Çayı doğrultusunda, dağların denize bakan yamaçlarında kurulmuş bir yerleşimdir (Şekil 1).

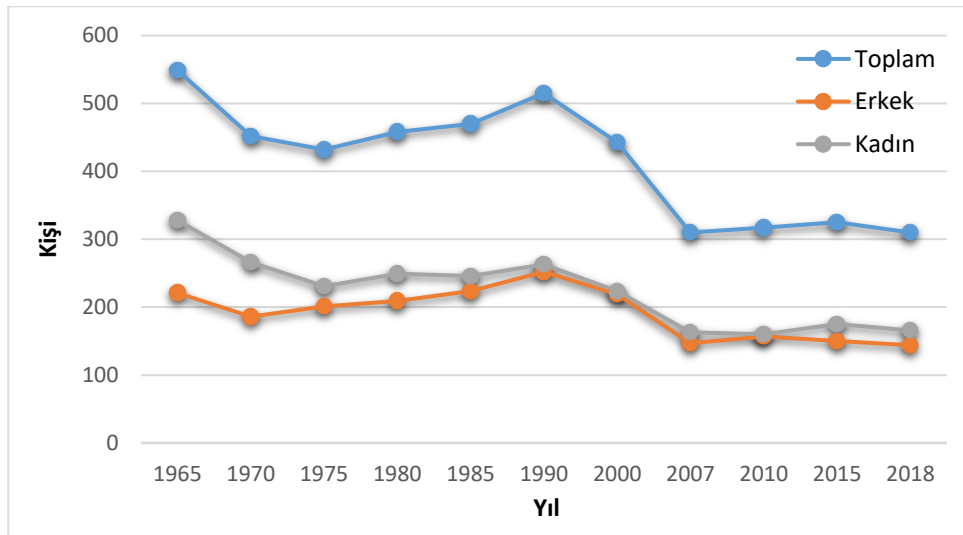

Şekil 1. Gemiciler Köyü'nün konumu.

Kastamonu il merkezinden Gemiciler Köyü'ne İnebolu (160 km) ve Abana (113 km) ilçeleri üzerinden olmak üzere iki farklı güzergâhtan ulaşmak mümkündür.

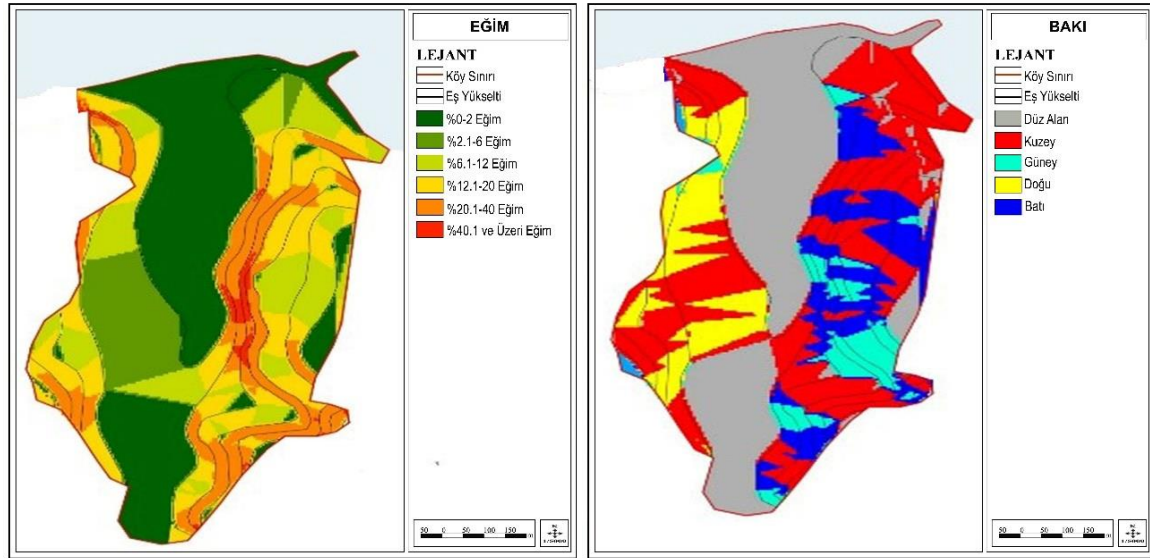
Küre Dağları'nın Karadeniz'in hemen kıyısından itibaren yükselerek denize paralel bir şekilde doğu-batı yönünde uzanması Anadolu'nun iç kesimlerinden Karadeniz'e doğru olan karayolu ulaşımını zorlaştırmaktadır (Görmüş vd., 2015). Fakat yapımı devam eden Ilgaz Dağı Tüneli ve İnebolu Limanı Özelleştirme Projesi, Ilgaz Dağı Tüneli ile bütüncül olarak düşünülen Kastamonu-İnebolu yolunu genişletme ve iyileştirme çalışmaları köye olan ulaşımın iyileşmesini sağlamıştır.

Köyün 2018 yılı nüfusu 310 kişidir. Nüfus, özellikle yaz dönemlerinde köy ziyaretleri, ikincil konut kullanımı gibi nedenlerden dolayı mevsimsel farklılık göstermektedir. Yaz nüfusundaki artışı hemen yakınında bulunan iki önemli ilçe ve yörenin turizm potansiyelinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Son 50 yıldaki nüfus değişimi incelendiğinde nüfusun %44 oranında azaldığı söylenebilir. İlk olarak 1965 yılında bir kırılma yaşandığı, sonrasında 1975 yılından itibaren artış gösteren nüfus gelişiminin, 1990 yılında ikinci bir kırılma yaşayarak tekrar azalmaya başladığı ve 2007 yılında günümüze kadar azalarak ilerlediği söylenebilir. Köyün kadın ve erkek nüfus değişimi incelendiğinde ise son 50 yılda, kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. 1965 yılından itibaren aradaki farkın giderek azalma eğilimine girdiği görülmektedir (Şekil 2) (TÜİK, 2018).

Şekil 2. Gemiciler Köyü toplam, erkek ve kadın nüfusunun yıllara göre değişimi (TÜİK, 2018).

Köyün 1/5000 ölçekli eğim ve bakı haritası ArcGIS 10.6.1. programı ile modellenmiştir. Eğim haritası incelendiğinde, düz ve düze yakın (%0-2), hafif eğimli (%2,1-6), orta eğimli (%6,1-12), dik (%12,1-20), çok dik (%20,1-40) ve sarp (%40 ve üzeri) sınıflar yer almaktadır. Bakı haritası incelendiğinde ise, gölgeli (kuzey ve doğu) ile güneşli (güney ve batı) bakı sınıfları bulunmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Gemiciler Köyü eğim ve bakı durumu (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

2.2. Metot

Çalışma üç aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın birinci aşamasında, Gemiciler köyüne ilişkin arşiv kayıtları, köy hakkındaki yazılı ve sözlü kaynaklar, kamu kurumlarından gerekli veriler ve kırsal alan planlamasına ait çalışmalar incelenmiş, ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında alana yönelik konum, tarihsel gelişim, ulaşım ve teknik altyapı, doğal çevreye ilişkin mevcut durum ile yerleşme özelliklerine dair analiz paftaları ortaya konmuştur. Anket çalışması 18-22 Aralık 2019 tarihleri arasında köyde bulunan kullanıcılar ile yüz yüze yapılmıştır. Köyde ikametgâhı bulunan kişi sayısı 310'dur. Bu kişi sayısından yola çıkarak %10 güven düzeyine göre anket sayısı Özdamar (2003)'in $n=(Z^2NPQ) / (ND^2 + Z^2PQ)$ anket formülü ile 73 kişi olarak belirlenmiştir.

n= Örneklem Büyüklüğü

Z=Güvenlik Katsayısı (güvenlik %96 olduğundan bu değer 1,96 alınmıştır.)

N=Nüfus büyüklüğü (TÜİK verilerine göre Gemiciler Köyü 2018 yılı nüfusu 310 kişidir.)

P= Standart Sapma (%50 olarak alınmıştır.)

Q= 1-P

D= Hata Payı (%10 olarak alınmıştır.)

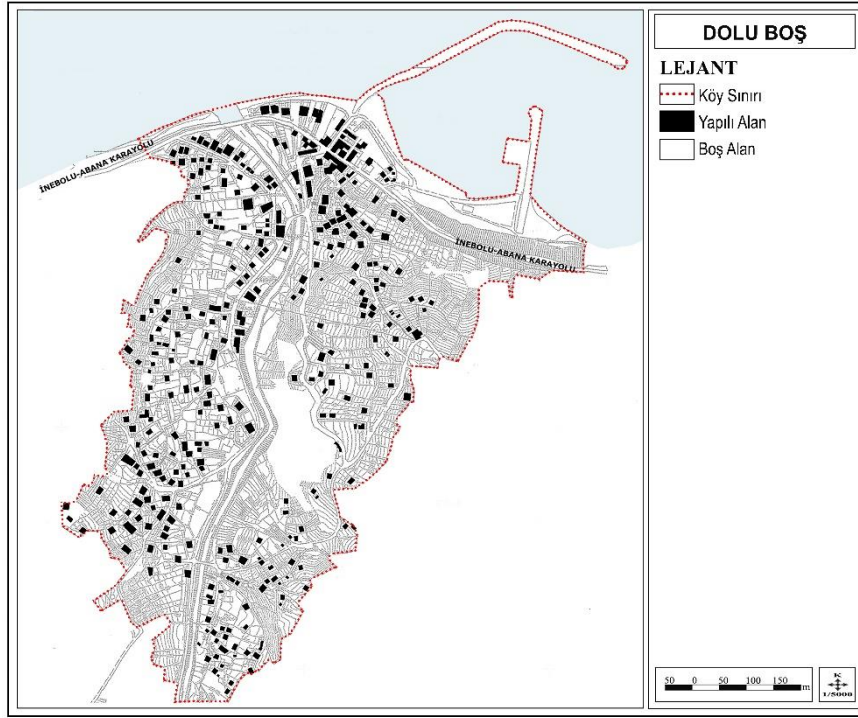
Anket çalışması 42 sorudan oluşmakta olup, 78 kişiye uygulanmıştır. Anket, SPSS Statistics 20 programı yardımıyla sıklık, yüzde, standart sapma, ortalama değerler ve T-Testi ile değerlendirilmiş olup, tablo ve grafikler oluşturulmuştur.

3. Bulgular ve Tartışma

Çalışmanın bu aşaması yerleşme özelliklerine yönelik analizlerden ve anket sonuçlarından oluşmaktadır.

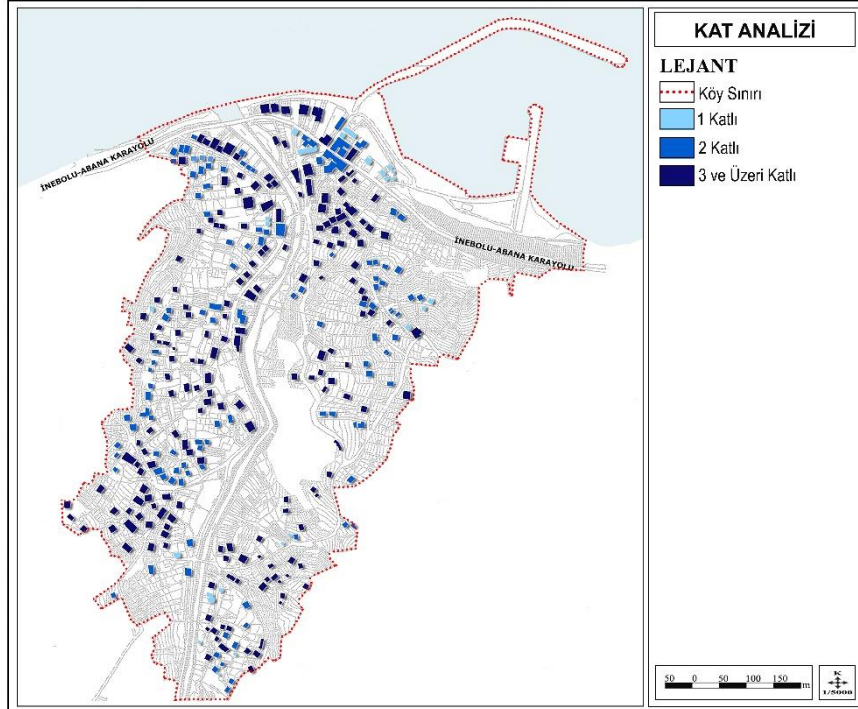
Yerleşme dokusunun belirleyici ana unsurlarından biri fiziki yapıların işlevsel dağılımları ve yapısal özelliklerini belirleyen ve bütününde yerleşime ilişkin karakteristik özellikleri ortaya koyan verilerdir. Bu kapsamda yapıların fiziksel durumlarının farklı kıstaslara göre ortaya konması, mevcut duruma ilişkin sorun ve potansiyellerin ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır. Gemiciler Köyüne ait yerleşim özelliklerini ortaya koyabilmek için dolu-boş, yapı kat adedi, kalitesi, işlev analizi, yol kademelenmesi, arazi kullanımı ile köy meydanı analizleri yapılmıştır (Çakıroğlu, 2020).

Dolu boş analizi, yapı yoğunluğu, potansiyel boş alanlar, kırsal doku, kırsal alanın karakterinin nasıl olduğunu ortaya çıkaran verilerden oluşmaktadır. Bu analiz, köy dokusu için yapılaşmanın yoğun ve doğal eşiklerden dolayı yeni fırsat alanları yaratmanın oldukça zor olduğunu göstermektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Gemiciler Köyü dolu boş analizi (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

Yörenin kat analizi, bir, iki, üç ve üzeri kat şeklinde sınıflandırılarak ortaya konulmuştur. Kat adedi analizi incelendiğinde, dengeli bir dağılımın olmadığı ve en yüksek yapının 4 katlı olduğu görülmektedir. Köy dokusu için oldukça yüksek katlı yapıların varlığı dikkat çekmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. Gemiciler Köyü kat analizi (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

Gemiciler Köyü'nde 196 (%60) adet üç ve üzeri katlı, 105 adet (%32) iki katlı yapılar ve 24 (%8) adet bir katlı yapılar bulunmaktadır. Kat adedi sayısı arttıkça bu gruplara düşen yapı adetlerinin de sayısal olarak arttığı ve alanda yüksek katlı yapıların yoğunlaştığı görülmektedir (Şekil 6).

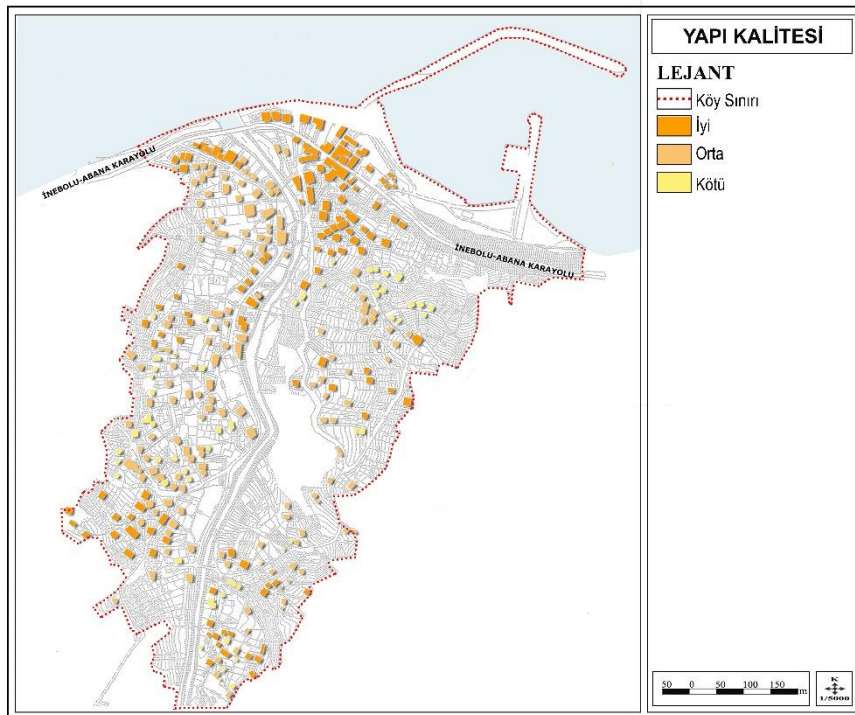
Şekil 6. Gemiciler Köyü kat analizindeki yapı adetleri ve oranı.

Üç ve üzeri katlı yapı sayısının fazla olması ve yöre halkının yapılaşma eğilimleri köy dokusunun korunması açısından sorun teşkil edeceği düşünülmektedir. Diğer yandan alandaki topografik çeşitlilik nedeniyle çok katlı yapıların birbirlerinin manzara ve güneşten faydalanma açısına engel teşkil ettiği görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Gemiciler Köyü yüksek katlı yapı örneği.

Yörenin yapı kalite analizi, kötü, orta ve iyi sınıflandırması ile ortaya konulmuştur. Bu analiz ile iyileştirilebilecek yapılar ve iyileştirme biçimleri hakkında önemli ve kullanılabilir veriler ortaya konmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. Gemiciler Köyü yapı kalitesi analizi (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

Gemiciler Köyü'nde 150 (%46) adet orta, 122 (%38) adet iyi ve 53 (%16) adet kötü kalitede yapı bulunmaktadır. Genel olarak yapıların orta kalitede olduğu görülmektedir (Şekil 9).

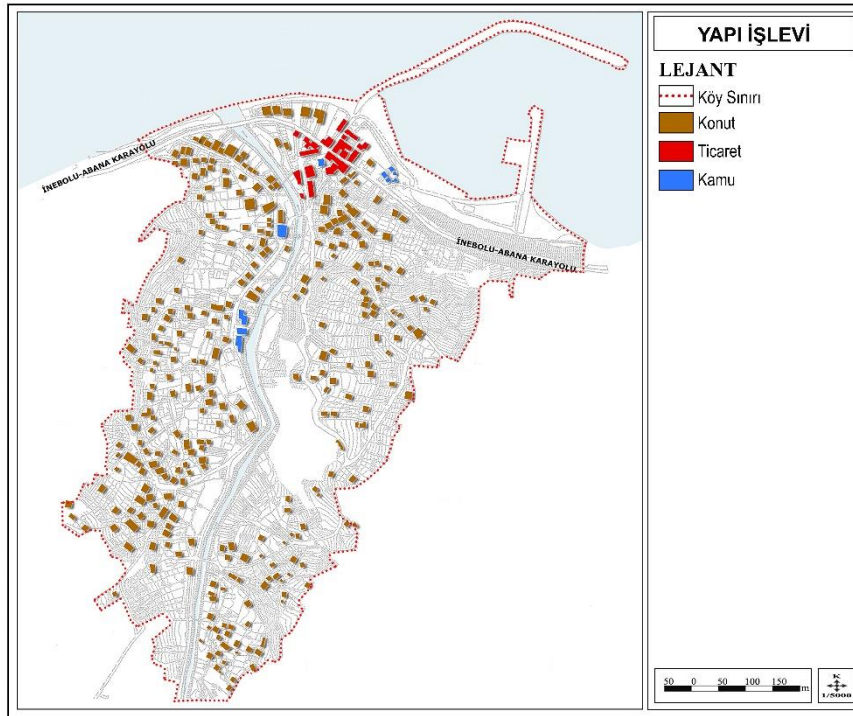
Şekil 9. Gemiciler Köyü yapı kalitesi analizindeki yapı adetleri ve oranı.

Bir yerleşimdeki yapı çevreyi oluşturan ve mekânın yerel mimari dokusunu şekillendiren o mekâna ait faktörlerden en önemlileri; mekân organizasyonları, mekân tipolojileri, taşıyıcı sistemler, kullanılan malzeme ve yapım teknikleridir. Bunlar, yapılaşma kültürünü etkileyen faktörlerdir. Her yerleşim biriminde kendine has farklı zengin özelliklere sahip geleneksel yapım sistemlerini bir arada barındıran geçmişin izlerini korumuş özgün alanlar vardır (Çınar ve Erdoğan, 2019). Bu alanların korunması amacıyla yörede bulunan geleneksel mimari ve yerel malzeme kullanımının görüldüğü yapılarda, yöresel malzemeler kullanılarak güçlendirici/iyileştirici müdahaleler ile bu yapıların kullanıma açılması sağlanabilir (Şekil 7).

Şekil 10. Gemiciler Köyü geleneksel mimari örnekleri

Yöredeki yapıların işlev analizi, konut, ticaret ve kamu sınıflandırılması ile ortaya konulmuştur. Analiz incelendiğinde konut kullanımının yaygın olduğu görülmektedir (Şekil 11).

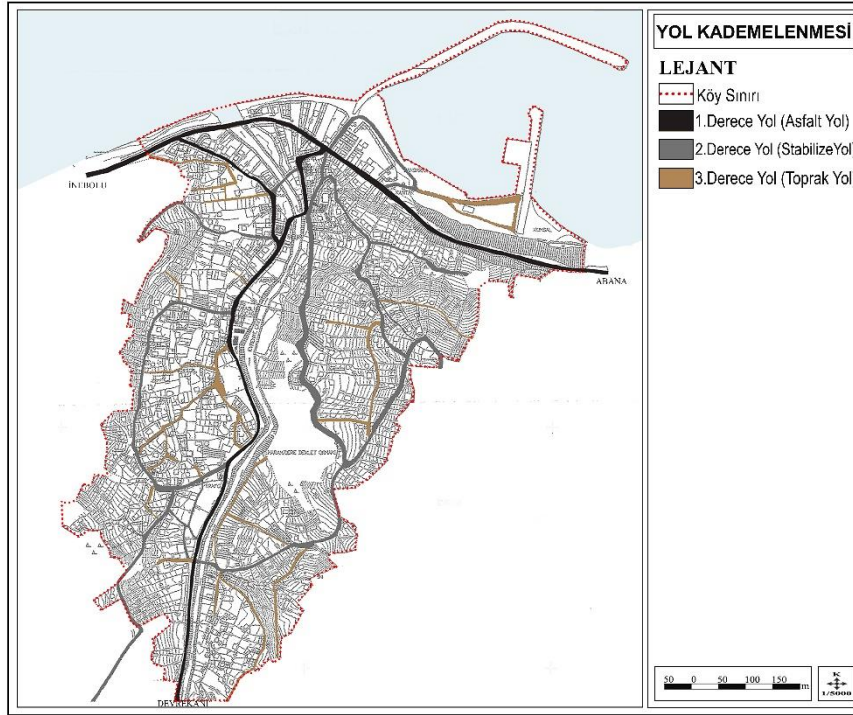
Şekil 11. Gemiciler Köyü yapı işlev analizi (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

Köydeki yapıların işlevlerine bakıldığında, 295 (%91) adet konut, 20 (%6) adet ticaret ve 10 (%3) adet kamuya ait yapı bulunmaktadır (Şekil 12). Konut dışı kullanımlar; ticaret birimleri, ilkökul, köy kahvesi, ibadet birimleri ve sağlık ocağı gibi köye hizmet veren donatı yapılarıdır. Kullanımlar köydeki yaşamın barınma ve gündelik gereksinimlere dayalı mekânsal ihtiyaçları karşılayan yapılardan oluştuğunu göstermektedir.

Şekil 12. Gemiciler Köyü yapı işlev analizinin sayısal değeri ve oranı.

Kırsal yerleşmelerde halk, karayolu aracılığı ile hastane, okul, sağlık ocağı gibi donatılara ulaşım sağlamaktadır. Bu bağlamda köyleri daha büyük yerleşmelere (il ve ilçe merkezi gibi) bağlayan karayollarının dört mevsim boyunca hizmete açık olması gerekmektedir. Köy içi yollar ve patikalar ise köy altı yerleşmeler arasında erişilebilirliği sağlar. Yine bu yollar yerleşimlerle doğal alanlar arasındaki bağlantıyı sağlamaları açısından önemlidir. Bu yüzden karayolları ile köy içi yolları ve patikaları bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmada, köyün ulaşım yapısı ana yol (birinci derece yol), köy içi yollar (ikinci derece yol) ve patikalar (üçüncü derece yol) olmak üzere üç kademede incelenmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. Gemiciler Köyü yol kademelenmesi analizi (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

- a) **Ana yol:** 2007'de tamamlanan D 010 Karadeniz Sahil Yolu alandaki tek birinci derece yoldur. Köyü kıyı ve yerleşim alanı olarak ikiye bölüp, ticari birimlerin tam ortasından geçmektedir (Şekil 14).

Şekil 14. Gemiciler Köyü anayolu.

- b) **Köy içi yollar:** İkinci derece olarak kabul edilen köy içi yollar genellikle stabilize, granit küp taş ve beton kilit taşı yollardır (Şekil 15).

Şekil 15. Gemiciler Köyü köy içi yollar.

- c) **Patikalar:** Üçüncü derece olarak kabul edilen bu yollar genellikle beton ve toprak olup, eskiden beri kullanılmaktadır. Bu yollar aracılığı ile taşıt yoluna uzak yapılara, bahçelere, ormana ulaşmak mümkündür (Şekil 16).

Şekil 16. Gemiciler Köyü köy patikaları.

Alandaki, konut, ticaret, kamu, açık yeşil alanlar, spor alanları, ekili-dikili alanlar, mera ve orman alanları mevcut arazi kullanımını oluşturmaktadır. Mera ve orman alanları (%50) köy arazi kullanımının büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Şekil 17).

Şekil 17. Gemiciler Köyü arazi kullanımı (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

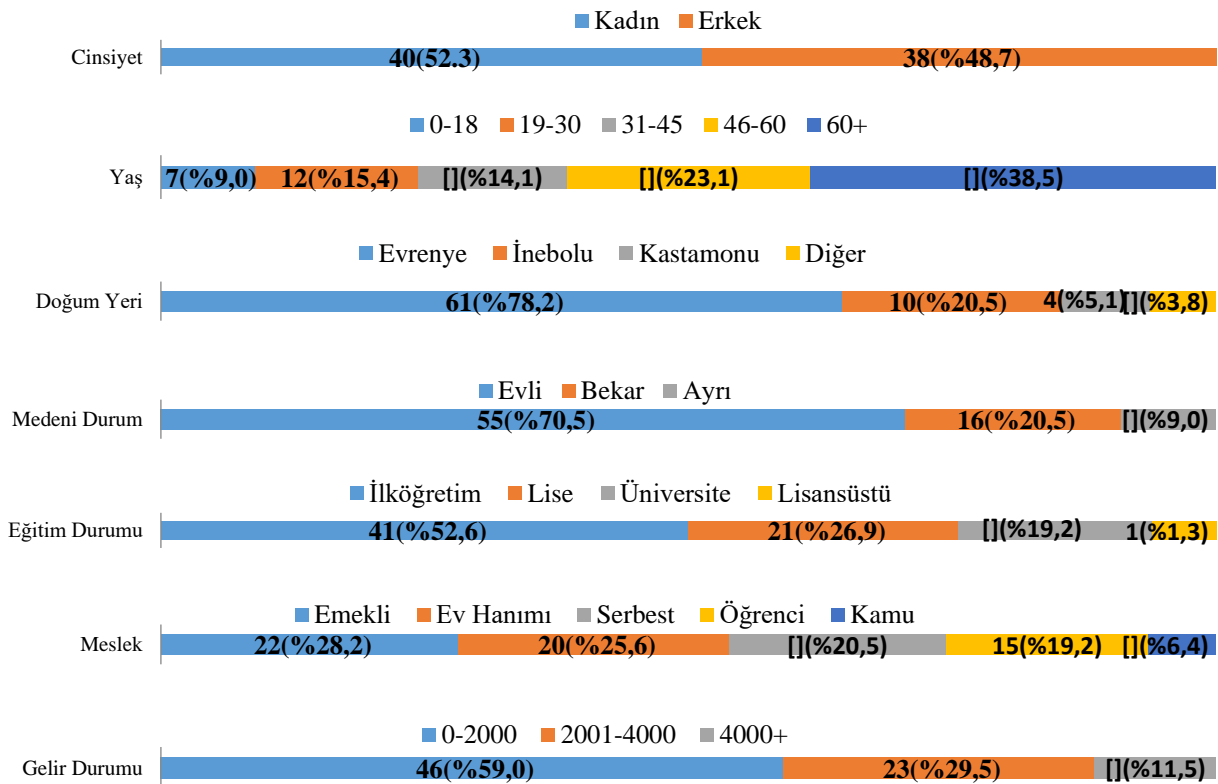
Meydanlar, kırsal alanların önemli sosyal mekanlarıdır. Gemiciler köyü meydanı, ticari birimler ve cami ile çevrili olup, yoğunlukla toplanma mekânı olarak kullanılmaktadır. Meydana ana ulaşım aksının ve caminin komşu olması

alanın ortak kullanım vasfını artıran dolaylı etkenlerdir. Granit küp taş döşemeli meydan, asfalt olan anayoldan yapım malzemesinin farklılaşması ile ayrılmaktadır (Şekil 18).

Şekil 18. Gemiciler Köyü meydanı.

Çalışmada ayrıca, yerel halkla anket görüşmeleri yapılmış, katılımcıların demografik verileri, sosyo-ekonomik durumları, kırsal yaşamdan beklentileri ve memnuniyetleri ile yörenin mimari özellikleri ve ulaşım altyapısı sorgulanmıştır. 78 katılımcının 40'ı (%51,3) kadınlardan, 38'i (%48,7) erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşlarının en düşük 0-18 yaş aralığında [7 kişi (%9)] ve en yüksek 60 yaş üstünde [30 kişi (%38,5)], doğum yerlerinin en düşük başka illerde [29 kişi (%3,8)], en yüksek Gemiciler Köyü'nde [61 kişi (%78,2)], medeni durumlarının en düşük eşinden ayrı [7 kişi (%9)], en yüksek evli [55 kişi (%70,5)], eğitim durumlarının en düşük lisansüstü [1 kişi (%1,3)], en yüksek ilköğretim mezunu [41 kişi (%52,6)], mesleklerinin en düşük kamuda çalışanlar [5 kişi (%6,4)], en yüksek emekli [22 kişi (%28,2)] ve gelir durumlarına göre ise düşük 4000 ve üzeri TL (682 \$, 2020) [9 kişi (%11,5)], en yüksek 0-2000 TL (0-341 \$, 2020) [46 kişi (%59,0)] olduğu görülmektedir.

Şekil 19. Katılımcıların demografik yapısı.

Cinsiyet ve eğitim verilerinin kişi sayısı ve yüzde dağılımları incelendiğinde, erkeklerin %28,9'unun, kadınların ise %10'unun üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle kadınların eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Cinsiyet ve eğitim verilerinin karşılaştırılması.

	İlköğretim		Lise		Üniversite		Lisansüstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Erkek	18	47,4	9	23,7	11	28,9	0	0
Kadın	23	57,5	12	30,0	4	10,0	1	2,5
Toplam)	41	53,6	21	26,9	15	19,2	1	1,3

Köye ait göç verileri incelendiğinde, katılımcıların %34,6'sının yani her haneden iki kişinin başka bir yere göç ettiği, göç edenler arasında %34,6'nın büyükşehirlere göç ettiği ve %26,9'luk kısmının iş bulmak için göç ettiği görülmektedir (Tablo 2). Bu durum, köyde dışa göç eğiliminin fazla olduğu ve göç nedeninin ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerden kaynaklandığı, bunun yanı sıra şehrin rahatlığından dolayı göç yaşandığı, anket çalışmasında ve odak grup görüşmelerinde belirtilmiştir (Çakıroğlu, 2020).

Tablo 2. Cinsiyet ve eğitim verilerinin karşılaştırılması.

		n	%
Göç Eden Kişi Sayısı	1 Kişi	21	26,9
	2 Kişi	27	34,6
	3 Kişi	10	12,8
	Hiç	20	25,6
Göç Edilen Yer	Başka Köye	7	9,0
	İl/İlçe	22	28,2
	Büyükşehir	27	34,6
Göçün Nedeni	Yurtdışı	2	2,6
	Yaşam Kalitesi	13	16,7
	İş Olanakları	21	26,9
	Eğitim İmkanları	3	3,8
	Sağlık İmkanları	2	2,6
	Diğer	13	16,7

Anketin ikinci aşamasında, katılımcılara alanı çeşitli kriterlere göre değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların alanın ulaşım imkanlarına ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde, (%33,3) “İl ve ilçe merkezlerine ulaşım imkanları yeterlidir”, (%42,6) “Yeterli otopark imkanları bulunmaktadır” ve (37,2) “Yeterli yaya yolları bulunmaktadır” ifadelerine “**Katılmıyorum**” ve (%26,9) “Yeterli bisiklet yolları bulunmaktadır” ifadesi için “**Kesinlikle Katılıyorum**” yargısında buldukları görülmektedir (Tablo 3).

Katılımcıların alanın hizmetler sektörünün kapasitesine ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde, (%41,6) “Sağlık birimine ulaşım kolaydır”, (%42,3) “Sağlık biriminin kapasitesi yeterli büyüklüktedir”, (%33,3) “Eğitim birimine ulaşım kolaydır”, (%33,3) “Eğitim biriminin kapasitesi yeterli büyüklüktedir”, (%30,8) “Alış-veriş merkezleri (bakkal, manav vb.) yeterlidir”, (%33,3) “Yerleşim alanları temiz ve çöp toplama hizmetleri yeterlidir” ve (%41) “Sokak aydınlatması yeterlidir” ifadelerine “**Katılmıyorum**” yargısında buldukları görülmektedir (Tablo 3).

Katılımcıların alanın açık ve yeşil alanlara ilişkin değerlendirilmeleri incelendiğinde, (%39,7) “Açık ve yeşil alanlara ulaşım kolaydır”, (%37,2) “Açık ve yeşil alanlar yeterli büyüklüktedir ve işlevseldir”, (%32,1) “Spor alanları yeterli büyüklüktedir ve işlevseldir” ifadelerine “**Katılmıyorum**” ve (%30,8) “Spor alanlarına ulaşım kolaydır” ifadesi için “**Kesinlikle Katılıyorum**” yargısında buldukları görülmektedir (Tablo 3).

Katılımcıların alanın sosyal ilişkiler ve mimari özelliklere ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde, (%25,3) “Komşuluk ilişkileri kuvvetlidir” “**Kesinlikle Katılıyorum**” ve (%34,6) “Köy halkı üretim faaliyetleri için bir araya gelmeye isteklidir”, (%32,1) “Yapıların form, renk ve detayları iyi tasarlanmış ve ekolojik koşullara uygun malzemeler seçilmiştir”, (%46,2) “Yeni yapılarda mevcut geleneksel mimari devam ettirilmektedir” ifadelerine “**Kesinlikle Katılmıyorum**” yargısında buldukları görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Ölçek ifadelerine katılım sayısı ve dağılımı (%).

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Ulaşım Özellikleri	İl ve ilçe merkezlerine ulaşım imkânları yeterlidir	16	20,5	26	33,3	12	15,4	7	9,0	16	28,2
	Yeterli otopark imkânları bulunmaktadır.	22	28,2	33	42,6	7	9,0	8	10,3	8	10,3
	Yeterli bisiklet yolları bulunmaktadır.	7	9,0	16	20,5	15	19,2	19	24,4	21	26,9
	Yeterli yaya yolları bulunmaktadır.	16	20,5	29	37,2	17	21,8	3	3,8	13	16,7
Hizmetler Sektörü Özellikleri	Sağlık birimine ulaşım kolaydır.	24	31,2	32	41,6	12	15,6	5	6,5	4	5,2
	Sağlık biriminin kapasitesi yeterli büyüklüktedir.	29	37,2	33	42,3	8	10,3	4	5,1	3	3,8
	Eğitim birimine ulaşım kolaydır.	7	9,0	26	33,3	11	14,1	15	19,2	18	23,1
	Eğitim biriminin kapasitesi yeterli büyüklüktedir.	9	11,5	26	33,3	17	21,8	15	19,2	7	9,0
	Alış-veriş merkezleri (bakkal, manav vb.) yeterlidir.	9	11,5	24	30,8	10	12,8	13	16,7	21	26,9
	Yerleşim alanları temiz ve çöp toplama hizmetleri yeterlidir.	10	12,8	26	33,3	18	23,1	7	9,0	15	19,2
	Sokak aydınlatması yeterlidir.	12	15,4	32	41,0	15	19,2	4	5,1	15	19,2
Açık ve Yeşil Alan Özellikleri	Açık ve yeşil alanlara ulaşım kolaydır.	11	14,1	31	39,7	15	19,2	4	5,1	12	15,4
	Açık ve yeşil alanlar yeterli büyüklüktedir ve işlevseldir.	12	15,4	29	37,2	17	21,8	3	3,8	13	16,7
	Spor alanlarına ulaşım kolaydır.	2	2,6	18	23,1	19	24,4	10	12,8	24	30,8
	Spor alanları yeterli büyüklüktedir ve işlevseldir	13	16,7	25	32,1	17	21,8	8	10,3	12	15,4
Sosyal İlişkiler ve Mimari Özellikleri	Komşuluk ilişkileri kuvvetlidir.	3	3,8	19	24,4	19	24,4	17	21,8	20	25,3
	Köy halkı üretim faaliyetleri için bir araya gelmeye isteklidir.	6	7,7	27	34,6	14	17,9	15	19,2	14	17,9
	Yapıların form, renk ve detayları iyi tasarlanmış ve ekolojik koşullara uygun malzemeler seçilmiştir.	4	5,1	25	32,1	11	14,1	13	16,7	20	25,6
	Yeni yapılarda mevcut geleneksel mimari devam ettirilmektedir.	6	7,7	36	46,2	11	14,1	14	17,9	11	14,1

Anketin üçüncü aşamasında katılımcılardan, alanı tasarım faaliyetlerine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların alanın genel tasarım faaliyetlerine ilişkin değerlendirilmeleri incelendiğinde, (%32,1) “Coğrafi konumun çevresel değerleriyle korunup, geliştirilmesi”, (%30,8) “İl ve ilçe merkezlerine ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi”, (%38,5) “Otopark imkanının artırılması”, (%32,1) “Bisiklet yolu ulaşımı”, (%30,8) Rekreasyon (yeşil alan, çocuk parkı vb.) alanların oluşturulması”, (%32,1) “Yerleşimdeki yeni gelişeler mevcut geleneksel dokuyla uyumlu olması” ifadelerine “**Önemsiz**”, (%23,3) “Yaya yolu ulaşımı”, (%30,8) “Sağlık hizmetine erişim”, %37,2’si “Eğitim hizmetine erişim” ve (%37,2) “İş imkanlarına yönelik imkanların artırılması” ifadelerine “**Kesinlikle Önemli**” ve (%25,6) “Kadınlara ve çocuklara yönelik tesis ve hizmetlerin oluşturulması” ifadesine “**Kesinlikle Önemsiz**” yargısında buldukları görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Genel tasarım faaliyetlerinin ölçek ifadelerine katılım sayısı ve dağılımı (%)

	Kesinlikle Önemsiz		Önemsiz		Kısmen Önemli		Önemli		Kesinlikle Önemli	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Coğrafi konumun çevresel değerleriyle korunup, geliştirilmesi	5	6,4	25	32,1	13	16,7	17	21,8	17	21,8
İl ve ilçe merkezlerine ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi	3	3,8	24	30,8	14	17,9	14	17,9	21	26,9
Otopark imkanının artırılması	11	14,1	30	38,5	17	21,8	14	17,9	6	7,7
Bisiklet yolu ulaşımı	6	7,7	25	32,1	12	15,4	12	15,4	19	24,4
Yaya yolu ulaşımı	6	7,7	20	25,6	13	16,7	9	11,5	26	33,3
Sağlık hizmetine erişim	10	12,8	22	28,2	9	11,5	11	14,1	24	30,8
Eğitim hizmetine erişim	2	2,6	22	28,2	9	11,5	16	20,5	29	37,2
İş imkanlarına yönelik imkanların artırılması	2	2,6	20	25,6	7	9,0	15	19,2	29	37,2
Rekreasyon (yeşil alan, çocuk parkı vb.) alanların oluşturulması	14	17,9	24	30,8	6	7,7	12	15,3	20	25,6
Yerleşimdeki yeni gelişeler mevcut geleneksel dokuyla uyumlu olması	7	9,0	25	32,1	8	10,3	15	19,2	22	28,2
Kadınlara ve çocuklara yönelik tesis ve hizmetlerin oluşturulması	20	25,6	19	24,1	8	10,3	14	17,9	16	20,5

Anketin dördüncü aşamasında katılımcılara kırsal alan planlamasına ilişkin beklentilerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Buna göre;

- İstihdam sağlayan projeler ile,
- Kırsal turizme dayalı projelerin geliştirilmesi önemli beklentilerdendir.

Katılımcıların arazi kullanımına ilişkin beklentileri ise;

- Ticaret kullanımlarının artırılması,
- Açık ve yeşil alanların oluşturulması şeklindedir.

Çalışmada katılımcıların cinsiyetleri ve eğitim durumları ile yaptıkları değerlendirmeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı, SPSS 20 programı T-Testi ile test edilmiştir. Katılımcılara göre, “İl ve ilçe merkezlerine ulaşım imkanları yeterlidir” kriterinde anlamlı bir fark olduğu görülmekte ($p<0,05$) olup, kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda bu soruya katılmadıkları ve hizmetler sektörüne ilişkin yargılardan “Yerleşim alanları temiz ve çöp toplama hizmetleri yeterlidir” kriterinde anlamlı bir fark olduğu görülmekte ($p<0,05$) olup, kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda katılmadıkları görülmektedir. Açık ve yeşil alanlar ile sosyal ilişkiler ve mimari özelliklere ilişkin kriterlerin değerlendirmeleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda; kadınların erkeklere oranla il ve ilçelere ulaşım imkanlarını ve yerleşim alanlarının temizliği ve çöp toplama hizmetlerini daha yetersiz bulduğunu söylemek mümkündür (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların cinsiyetleri ve alanı değerlendirmelerinin T Testi sonuçları.

		Erkek		"Kadın"		P*
		Ort.	St.sapma	Ort.	St.sapma	
Ulaşım Özellikleri	İl ve ilçe merkezlerine ulaşım imkânları yeterlidir	2,31	1,33	3,17	1,41	,007
	Yeterli otopark imkânları bulunmaktadır.	2,36	1,30	2,27	1,26	,748
	Yeterli bisiklet yolları bulunmaktadır.	3,65	1,12	3,15	1,45	,090
	Yeterli yaya yolları bulunmaktadır.	2,36	1,26	2,80	1,36	,150
	Sağlık birimine ulaşım kolaydır.	2,18	1,02	2,07	1,16	,650
Hizmetler Sektörü Özellikleri	Sağlık biriminin kapasitesi yeterli büyüklüktedir.	1,86	1,06	2,02	0,98	,504
	Eğitim birimine ulaşım kolaydır.	3,21	1,39	3,07	1,32	,651
	Eğitim biriminin kapasitesi yeterli büyüklüktedir.	2,59	1,16	3,00	1,17	,141
	Alış-veriş merkezleri (bakkal, manav vb.) yeterlidir.	3,21	1,41	3,12	1,45	,781
	Yerleşim alanları temiz ve çöp toplama hizmetleri yeterlidir.	2,55	1,27	3,20	1,36	,037
Açık ve Yeşil Alan Özellikleri	Sokak aydınlatması yeterlidir.	2,78	1,39	2,65	1,29	,649
	Açık ve yeşil alanlara ulaşım kolaydır.	2,57	1,11	2,73	1,42	,582
	Açık ve yeşil alanlar yeterli büyüklüktedir ve işlevseldir.	2,86	1,37	2,50	1,22	,237
	Spor alanlarına ulaşım kolaydır.	3,57	1,26	3,42	1,26	,614
	Spor alanları yeterli büyüklüktedir ve işlevseldir	2,80	1,36	2,70	1,28	,745
Sosyal İlişkiler ve Mimari Özellikleri	Komşuluk ilişkileri kuvvetlidir.	3,18	1,19	3,57	1,21	,165
	Köy halkı üretim faaliyetleri için bir araya gelmeye isteklidir.	3,00	1,31	3,10	1,24	,721
	Yapıların form, renk ve detayları iyi tasarlanmış ve ekolojik koşullara uygun malzemeler seçilmiştir.	3,27	1,36	3,27	1,32	,981
	Yeni yapılarda mevcut geleneksel mimari devam ettirilmektedir.	2,65	1,19	3,02	1,25	,188

4. Sonuç ve Öneriler

Kırsal alanlar, kentlere göre, korunmuş yapısı, geleneksel mimari dokusu ve doğal değerleriyle geçmişten günümüze kadar ulaşmış yerleşimlerdir. Fakat teknolojiye gelişmeler, ekonomik uğraşların farklılaşması, beklentilerin değişmesi gibi nedenlerden dolayı hem fiziksel hem de sosyo-kültürel anlamda başkalaşmaya başlamıştır. Köylerdeki bu başkalaşım sürecini öngören ve kontrol altına almaya çalışan ilk düzenleme Köy Kanunu'dur. Bu kanun, günümüze kadar geliştirilmeden kullanılmaya devam etmektedir. Türkiye'nin planlı döneme geçmesi ile hazırlanan kalkınma planlarında kırsal alanlara ilişkin çeşitli amaçlar ortaya konulmuştur. Bütün kalkınma planlarında kırsal alanlarda yaşayanların, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, gelirden eşitliğin sağlanması, eğitim, sağlık gibi kamusal hizmetlere ulaşımın kolaylaştırılması, kaynak değerlerin korunup kullanma dengesinin gözetilmesi gibi konular gündeme gelse de günümüzdeki kırsal alanlar gösteriyor ki bu amaçlara tam anlamıyla ulaşılamamıştır.

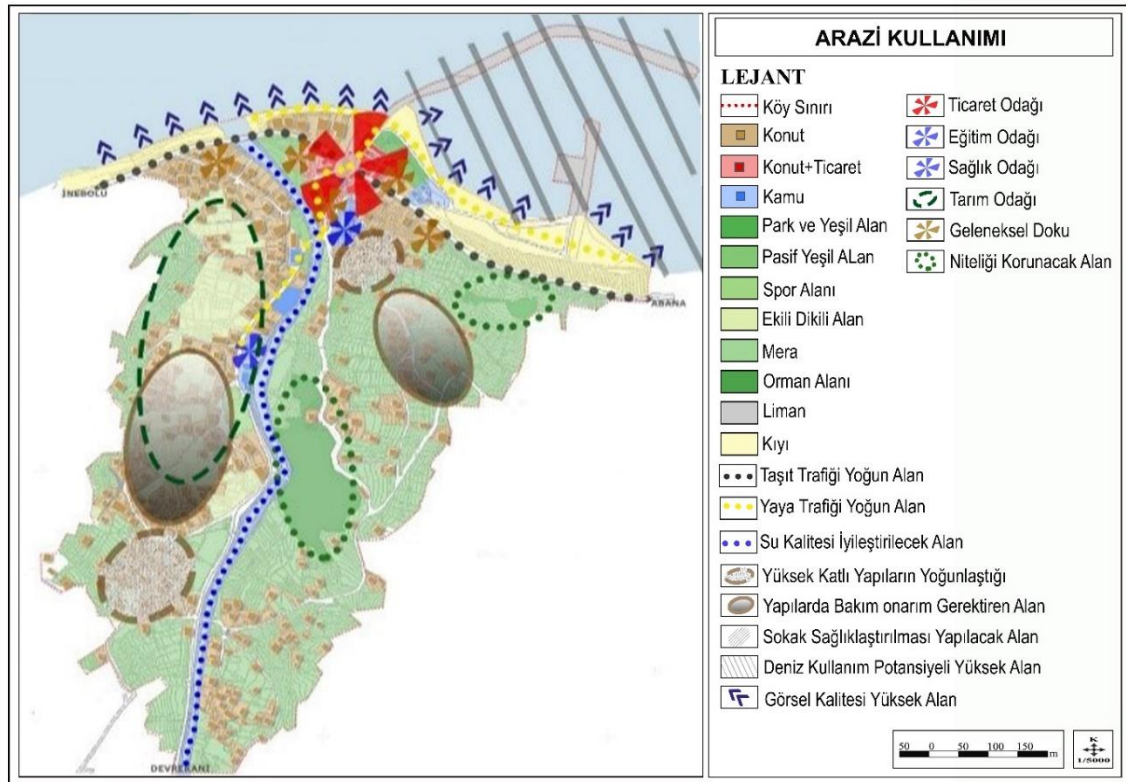
Mevcut Köy Kanunu, Köy Yerleşme ve Plan Uygulama Yönetmeliği, Plansız Alanlar Tip İmar Yönetmeliği gibi köy hakkındaki kanun ve yönetmelikler, köyler için çözüm üretmeyen, yüzeysel planlar olmaktadır. Köyün ayrı birim olarak ihtiyaç ve gereklerine göre değerlendirilmesi zorunluluğu, planlama sistemi içinde de yenilikleri gerekli kılmaktadır. Oysaki pek çok dünya kentlerinde kırsal alanlarda üstten gelen yaklaşımların yerine, yerel dinamikleri harekete geçirmeye yönelik, katılımcı iş birliğine ve yerelin gücünü ortaya koymaya dayalı yaklaşımlara önem verilmektedir (Öğdül vd., 2018).

Kırsal alan planlamasında alana ilişkin yapısal verilerin belirlenmesi önem taşımaktadır. Buna göre, Gemiciler Köyü'nün sorunları; genç nüfusun merkez ilçe ve büyükşehirlere göç etmeleri, köy nüfusunun eski yıllara oranla azalıyor olması, işyeri ve istihdam oranlarının oldukça düşük olması, kadın işgücünün azlığı, turizm sektörüne yeterince önem verilmemesi, köy dokusu için yüksek katlı yapıların bulunması, kötü nitelikli yapı sayısının fazla olması, geleneksel mimarinin göz ardı edilmesi, tarım topraklarının azlığından dolayı sektörün gelişmemiş olması, ulaşımdaki ve teknik altyapıdaki sorunlar ile çevre tahribatı olarak saptanmıştır.

Kırsal alan bir bütün olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla, yörenin doğal, ekonomik ve sosyal verileri ile yöre halkının görüşleri birlikte değerlendirilip stratejilerin belirlenmesinde gerekmektedir. Bu kapsamda hazırlanan öneri kırsal alan planlamasında, koruma öncelikli ve ekonomik kalkınmaya destek olacak çevre duyarlı stratejiler tercih edilmiştir. Kırsal alan planı oluşturulması doğrultusunda belirlenen sorunlara çözüm üretmeye, kaynak değerlerinin sürdürülebilir kullanımını sağlamaya yönelik stratejiler geliştirilmiştir. Bunlar;

- %50 civarındaki kadın nüfusunun sektöre dahil edilmesi sağlanarak, hizmet kalitesinin artırılması,
- Yaz turizminin yanında doğaya dayalı deniz turizmi odaklı alternatiflerin geliştirilmesi,
- Köy meydanı ile kıyıda iyileştirme çalışmaları ile bu alanların yeniden tasarlanması,
- Köy meydanında, kıyıda ve D 010 karayolu üzerindeki geleneksel mimariye sahip yapıların konaklama birimlerine (pansiyon, butik otel, oberj gibi) dönüştürülmesi ve yöre halkının ev pansiyonculuğu konusunda desteklenmesi,
- Köy meydanı ve çevresinde sokak sağlıklılaştırma çalışmalarının yapılması (Meydana baki veren cephelerin, kent mobilyalarının ve zeminin kırsal dokuyla uyumlu hale getirilmesi),
- Alandaki yapılaşma şartlarının (kat, malzeme vb.) belirlenmesi, geleneksel mimarinin korunup, devamlılığının sağlanması,
- Kötü nitelikli ve geleneksel mimari karakterini yansıtan yapıların belirlenip bakım ve onarımlarının yapılması,
- D 010 karayolunun genişletilerek kapasite ve kalite standartlarının artırılması,
- Deniz kıyısında ve Gemiciler Çayı doğrultusunda yaya ve bisiklet yollarının oluşturulması,
- Eğimli patikalarda doğal malzeme kullanımıyla basit basamaklar yapılması, ekolojik koşullara uygun doğal malzemelerin kullanılması,
- Otoparkların mahalle genelinde toplu biçimde, yapı parsellerinin içinde veya uygun yollarda cep otoparkları ile çözülmesi,
- Köy içi yollardaki aydınlatma elemanlarını sayısının artırılması ve köyün karakterine uygun olarak doğal malzemelerden tasarımlarının yapılması,
- Kanalizasyon sistemi için maliyeti daha düşük olan doğal arıtma yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması

şeklinde. Belirlenen bu stratejilerin mekânsal dağılımı halihazır üzerinde gösterilmiştir (Şekil 19).

Şekil 19. Kırsal alan planlaması stratejilerinin mekânsal dağılımı (İnebolu Kaymakamlığından alınan halihazır haritadan uyarlanmıştır.).

Kırsal alanlarda planlanmanın önemi yadsınamaz bir gerçektir. İyi bir alan planlanmasıyla kırsal alandaki yaşam kalitesi artırılarak, kırdan kentlere doğru olan göç akımlarının azaltılması sağlanabilir. Bu bağlamda kentlere, özellikle de metropol bölgelere, olan göçler kontrol altına alınabilir. Yine kırsal alanlardaki geçim kaynağının sadece tarım sektörü olduğu düşüncesinden vazgeçilerek, farklı sektörlerle de yoğunlaşarak yatırımlar oluşturulması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak; köylerde mekânsal düzenlemeyi ele alan, yöre halkının katılım yöntemlerini destekleyen, disiplinlerarası uzmanlık birikimlerinden yararlanan, tarihi, ekonomik ve toplumsal bağlamı dikkate alan bir çalışma ile kırsal alanların planlanması mümkündür. Yapılacak planlarda üst ölçekte mekânsal planlarla ve alt ölçekte köy tasarım rehberleri ile uygulama boyutuyla bağlantılı olarak ele alındığı takdirde kırsal alan planlarının etkinliğinin artacağı düşünülmektedir. Bu öneri kırsal alan planlaması çalışmasının tüm aşamalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için katılım ve eşgüdümün sağlandığı, yasal dayanaklarla desteklendiği bir kırsal alan planlaması oluşturulması, bundan sonra yapılacak çalışmalar için önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Arıcak, B., Cetin, M., Erdem, R., Sevik, H., Cometen, H. (2019). The change of some heavy metal concentrations in Scotch pine (*Pinus sylvestris*) depending on traffic density, organelle and washing. *Applied Ecology and Environmental Research*, 17(3), 6723-6734.
2. Çevik, S., Eminağaoğlu, Z. (2007). Kırsal yerleşmelere ilişkin tasarım politikaları ve araçlar. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22(1), 157-162.
3. Çınar, H.S., Erdoğan, R. (2019). Geleneksel bahçe ve mimari üslubun ortaya çıkışında doğal faktörlerin rolü: İran örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 21(3), 685-699.
4. Li, Y., Westlund H., Liu. Y. (2018). Why some rural areas decline while some others not: an overview of rural evolution in the world. *Journal of Rural Studies*, 68, 135-143.
5. Ögdül, H., Yücel D., Ünsal B., Aksümer G. (2018). Kırsal mekânda yeni düzenleme araçları; köy tasarım şeması, köy tasarım rehberi ve eylem projeleri. *Planlama Dergisi*, 18(2), 52-72.
6. Eminağaoğlu, Z. (2006). Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekân Organizasyonu İlgili Politikalar Ve Değerlendirmeler. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon, 307 s.
7. Erdem, M. (2012). Kırsal Yerleşim Peyzaj Kimlik Özelliklerinin Tespiti, Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Değerlendirme Matrisi Önerisi. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul, 367 s.
8. Çakıroğlu, B.B. (2020). Kırsal Alan Planlaması: Gemiciler Köyü. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Kastamonu, 81 s.
9. Küçükkoçul S. (2017). Kırsal Yerleşmelerde Tasarım Rehberi Süreç ve Değerlendirmeler: Bursa Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı İstanbul, 175 s.
10. OECD (2003). Territorial Indicators of Socio Economic Patterns and Dynamics, Working Paper, The Organisation for Economic Co-Operation and Development, Paris.
11. Dirik, H. (2005). *Kırsal Peyzaj (Planlama ve Uygulama İlkeleri)*. İstanbul, 453 s.
12. Görmüş, S., Atmış E., Artar N., Günşen H., Cengiz S., Tekebaş S. (2015). *Küre Dağları Milli Parkı Bartın Bölümü'nde Ekoturizm Potansiyeli Belirlenerek Köy Tasarım Rehberlerinin Üretilmesi*. Mutlu Basım Yayınları: İstanbul, 249 s.
13. Keleş, R. (1996). *Kentleşme Politikası*. İmge Kitapevi: Ankara, 734 s.
14. Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Kaan Kitapevi: Eskişehir, 270 s.
15. URL-1 (2020). <http://www.tuik.gov.tr>, Türkiye İstatistik Kurumu, Demografik Veriler, (16.08.2019).